Gørding i nyere tid

Anton Bruun, Ilsted:

At skrive og fortælle om en 20 års periode set i relation til en bog, der i historisk korrekte facts, beskriver måske hundreder af år omkring byens opståen og senere vækst, kan umiddelbart minde om at lægge en kraftig lup over et bestemt kortudsnit, så alle kendemærker træder knivskarpt frem. Når man så fatter pennen, eller snarere øjeblikke forinden man har forsøgt at kigge i den, desværre imaginære lup, ja, så indser man altfor klart, at dette tidsafsnit har været betragtet af en masse mennesker ud fra vidt forskellige synspunkter og påvirkninger, alt efter hvor man befandt sig kulturelt, politisk, socialt, eller måske snarere påvirket af en blanding af disse begreber. Man indser også hurtigt, at en sådan beretning ikke kan fuldføres uden at gribe en smule ind i såvel fortid som fremtid.

Reelt vedrører beretningerne to byer, nemlig Gml. Gørding og Gørding St. I virkeligheden et kompleks, som byen i skrivende stund endnu ikke er kommet helt over. Et kompleks som byen må dele med en række andre byer, Bramming har som eks. sit sydbykompleks, hvor jernbanen også kom og trak bydannelserne skæve. Hvad værre var, man sagde i fordums dage nej til at placere jernbaneknudepunktet i Gørding. Mange år senere sagde andre desværre nej til at føre amtsvejen videre fra Vejrup mod Ribe. To ting som tonede navnet Gørding ned, både på kortet og i folks bevidsthed.

Den næste spændende, men overordentlig vigtige afgørelse bliver sat på dagsordenen, når højhastighedstogene omkring årtusindskiftet vil forsøge at skille byen i to dele. Eksempler andre steder fra i forbindelse med elektrificiseringen viser, at DSB starter deres oplæg til erstatningsanlæggene ved et absolut minimum, men det viser sig også, at der hvor man virkelig sætter hælene i, og »man« er i dette tilfælde først og fremmest byrådet, ja, der er det også lykkedes at få en trafikløsning, man kan leve med – men det kræver som sagt en kæmpeindsats! I modsat fald vil byen falde totalt fra hinanden. Gørding by er mere følsom end nogensinde over for planlægningsmæssige fejltrin.

60 ernes fejltrin var vel Brugsens udflytning. Hverken Brugsen eller nogen anden forretning har jo spundet guld på en sådan opsplitning af det traditionelle forretningstyngdepunkt. Allerede i halvtredserne begyndte den stigende biltæthed at gnave støt og uophørlig i forretningernes omsætning. Man kunne ved hjælp af sin bil nemt og smertefrit på kort tid køre til byer, hvor vareudbudet var større, det sidste nyt var nyere og mere smart, end de mindre butikker i Gørding kunne tilbyde.

Alt dette, samt en række andre faktorer gjorde, at det, der med et fint og samtidig forhadt udtryk blev kaldt et lokalsamfunds »sociale montering«, blev forringet i samme takt. Begrebet »social montering« er blevet anvendt som målestok for et nærmere afgrænset områdes sociale, kulturelle og økonomiske status, sammen med den procentuelle hyppighed, hvormed lokalbefolkningen søger eller har en videregående uddannelse. Som et apropos hertil skal man ikke særlig langt tilbage i tiden for at konstatere, at der her på egnen kun var realskole i Vejen, Esbjerg, Ribe og Gørding. Et ganske godt eks. på, hvad ganske få personers fremsyn, overblik og vestjysk stædighed kan betyde for et lokalsamfund, når og hvis man kan få tingene til at falde i hak. Jyllandsposten omtaler omkring 1913 denne første opstart af Gørding Realskole. Tankevækkende er det også i denne forbindelse at notere sig, at få år forinden »løsrev« Vejrup sogn sig fra Gørding sogn, angivelig i protest mod byggeriet af Gørding Centralskole!

Alt har som bekendt sin pris. Hvis bruddet ikke var sket, er det sandsynligt, at der nu havde eksisteret en selvstændig Gørding kommune. Nævnes skal det også, at først så sent som i 1957 dimitteredes den første realklasse fra Bakkevejens skole.

I halvtredserne satte afvandringen fra landbruget ind og er siden fortsat i takt med teknologiens indpas også i landbruget. Da vi i 1949 startede vores landbrug i Ilsted, var det helt naturligt, selvfølgelig også nødvendigt, at landbrug på 10 – 15 ha. havde en medhjælper boende. Lidt større brug havde både karl og pige på gården, der var 265 leverandører til mejeriet. Nu er der vel omkring en snes leverandører tilbage, og mejeriet er forlængst nedlagt. En nedlæggelse som var uundgåelig, men uvægerlig over et åremål var med til at ændre tilhørsforholdet mellem en lang række mennesker og deres by.

Hvem husker ikke Gørding transformatorforening og Gørding sygekasse, hvis opkrævere regelmæssigt cyklede rundt i sognet for at opkræve penge hos hver enkelt husstand, for slet ikke at tale om skatteopkræveren. Gennem skattebogen, den tids mest læste udgivelse, kunne man følge med i, hvad nabo og genbo, ven og måske uven skulle erlægge i årlig skattebetaling. Mælkekuskene var nok den mest velkomne af denne personkreds og hørte vel en smule med til det sociale netværk. Foreningslivet har naturligvis også måttet tilpasse sig de enorme forandringer, der skete i denne periode. Fra ungdomsforening, foredragsforening, ringriderforening, gymnastikforening og to lokale idrætsforeninger i hhv. Lourup og Ilsted, alle med deres selvstændige

Louruppigerne blev amtsmestre i 1973. Træner, Carsten Mølgård, Susanne Madsen, Birthe Nielsen, Christa Bjerrum, Tove Poulsen, Cecilie Allerslev, Kirsten Karkov, Lene Winther, Alice Hansen. (Foto: Gørding Sognearkiv).

vinter- og sommerprogrammer, såsom håndbold, (Louruppigerne var skrappe) gymnastik, foredrag, heldagsstævner i ungdomsforeningen, badminton, amatørteater i vintersæsonen o.m.a., til det vi kender i dag. Gørding idrætsforening ragede lidt højere op end gennemsnittet. Den kunne magte engagementer med gode og seriøse teaterselskaber, men bedømt efter publikumstiltrømningen lå koncerter med Kaj Julians store transmissionsorkester fra »Kilden« i Ålborg klart i spidsen. Orkestret fyldte Afholdshotellets scene til bristepunktet. Salen var naturligvis fyldt i hver en krog, inclusive trappe og balkon og stort var bifaldet, især efter »Fløjtespilleren og hans hund«. Min egen største oplevelse er et teaterselskabs opførelse af »Anna Franks dagbog«. Jeg oplevede i 1947 at besøge KZ lejren Belsen Bergen netop på et tidspunkt, hvor man gennemgravede området for at samle de dræbte i fælles-

grave med 4 tusinde og 5 tusinde i hver grav. Ialt 40.000 jøder fandt døden her og deriblandt den unge jødiske pige fra Holland, Anna Frank!

Den hastige ændring af stort set alle forhold gjorde, at også lokalsamfundene måtte følge med og her også de foreninger, som ville overleve. Et fint og godt eks. herpå er netop de lokale idrætsforeninger, som i tide sluttede sig sammen i G.L.I.F.

Skolen var udsat for de samme påvirkninger. Bjerndrup skole måtte først smække pulten i. I 60 erne var det så blevet Ilsted og Lourup, der måtte lukke og slukke. Der var underskriftindsamlinger for krav om afstemning begge steder, men kun i Lourup nåede man den % sats, der udløste en afstemning om skolens fortsatte beståen. Afstemningen udviste en manco på nogle få stemmer, så også eleverne fra Lourup måtte have deres fremtidige undervisning på Gørding skole. Alt dette var en ubehagelig oplevelse. Intet kan som skolesager sætte sindene i bevægelse. Det var en følelsesladet tid omkring denne proces, men vestjysk ro og besindighed glattede ud, så man hurtigt vænnede sig til de nye forhold, der jo reelt betød, at man på skoleområdet var godt rustet til de kommende sammenlægningsforhandlinger.

De første klare meldinger omkring kommunestørrelser lød på 3-5.000 indbyggere. Da vi bevægede os omkring de 2.350 til 2.400 indb., skulle vi jo ikke ud at »hente« ret meget. Vi sørgede for, at den kommunale administration var

Købmand Winds forretning (nuværende Ekko Marked).

up to date. Vi vidste, hvor vigtigt det var, at netop sognets og i særdeleshed byens administration blev bibeholdt, så nærkontakten, følelsen af at man havde indflydelse på såvel dagligdag som de større afgørelser, kunne leve videre, at det ligeledes var vigtigt, at de ansatte på kontoret levede med i og boede i det lokale samfund, at byen stadig måtte være sin egen. Alt dette skulle imidlertid få et helt andet udfald. Det vil føre for vidt at beskrive dette handlingsforløb her, men man kan formentlig orientere sig herom i en artikel i Lokalhistorisk Årbog 1994.

Nostalgien må der også være plads til i et tilbageblik. Jeg lukker øjnene og kører en tur op gennem byen i halvtredserne: urmager, købmænd, manufakturhandlere, skomager, smede, bagere, isenkræmmer, mejeri, mælkemand, slagter, tatol, mølleri, bogtryk og handel, cementstøberi, øldepot o.s.v.

Meget af dette er nu borte for altid. Forståeligt nok. Forståeligt ved at huske, ved at se sig om i det danske samfund, ved at betragte verden iøvrigt. Et lille bitte stykke historie som vi, der oplevede tidsrummet, måske mindes med en smule vemodighed som sig hør og bør. Vi kender nuancerne, detaillerne, de små verbale slagsmål, alt det der forsvinder gennem historieskrivningens store sigte! Gørding by klarede at fastholde det indbyggertal, der forsvandt fra landdistriktet i efterkrigsårene og til dato, formentlig p.g.a. størrelse og beliggenhed og på trods af turbulente og skiftende tider. Forhold som umærkeligt påvirker os alle, også i forholdet til vores by, sogn og kirken, der ligger smukt og uforanderlig deroppe på bakken og minder os om vores forgængelighed og historiens bestandighed.

Man må hilse med stor tilfredshed, at en lille og modig personkreds nu har givet sig i kast med en sognehistorie, en slags status om man vil. I de senere år er der jævnt over landet udgivet mange sognehistoriske bøger til gavn for efterslægten, der vil få lettere ved at finde sine rødder.

Mon ikke en generation, der har oplevet kolossale ændringer i lokal- og samfundshistorien iøvrigt føler, at et pusterum er tilstede og at »noget« må afleveres til vore efterkommere mens tid er. Tag godt imod tanken!

A. Bruun, gdr., fhv. amts- og kommunalpolitiker, Ilsted